

Ohjauskirje/Styrningsbrev

27.6.2025

VN/14209/2025

VN/14209/2025-OKM-3

Vapaan sivistystyön oppilaitosten ylläpitäjät

Ulkopaikkakuntalaisen opiskelijaksi ottaminen vapaassa sivistystyössä

Asian tausta

Opetus- ja kulttuuriministeriön tietoon on tullut tilanteita, joissa vapaan sivistystyön oppilaitos on rajannut osallistumista koulutukseen ilmoittautuneen henkilön asuinpaikkakunnan perusteella. Kyseisissä tapauksissa koulutukseen osallistuminen on lisäksi peruttu jälkikäteen sähköposti-ilmoituksella eli sen jälkeen, kun henkilö on ilmoittautunut koulutukseen ja saanut vahvistuksen saamastaan paikasta haluamaansa koulutukseen.

Ministeriön saamien tietojen mukaan perusteluna näissä tilanteissa on ollut se, että oppilaitoksen oman kunnan/kuntien asukkaat ovat etusijalla koulutukseen ilmoittautumisessa eikä henkilö on näin ollen mahdu mukaan koulutukseen. Toisessa tapauksessa sähköpostissa on kerrottu, että paikka on peruttu, koska oppilaitos ei pysty tänä vuonna ottamaan ulkopaikkakuntalaisia. Koulutukseen ilmoittautumisen yhteydessä asiasta ei ole ollut mainintaa.

Ministeriö on alan toimijan pyynnöstä selvittänyt asiaa ja toteaa opiskelijaksi ottamisesta vapaassa sivistystyössä seuraavaa.

Voimassa oleva lainsäädäntö

Vapaasta sivistystyöstä annetun lain (632/1998) 1 §:n mukaan vapaan sivistystyön tarkoituksena on järjestää elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta tukevaa koulutusta. Vapaana sivistystyönä järjestettävän koulutuksen tavoitteena on edistää ihmisten monipuolista kehittymistä, hyvinvointia sekä kansanvaltaisuuden, moniarvoisuuden, kestävän kehityksen, monikulttuurisuuden ja kansainvälisyyden toteutumista. Vapaassa sivistystyössä korostuu omaehtoinen oppiminen, yhteisöllisyys ja osallisuus.

Kyseisen lain 2 §:ssä säädetään lain piiriin kuuluvasta toiminnasta:

- 2 momentin mukaan kansalaisopistot ovat paikallisiin ja alueellisiin sivistystarpeisiin pohjautuvia oppilaitoksia, jotka tarjoavat mahdollisuuksia omaehtoiselle oppimiselle ja kansalaisvalmiuksien kehittämiseksi.
- 3 momentin mukaan kansanopistot ovat kokopäiväistä opetusta antavia sisäoppilaitoksia, jotka järjestävät nuorille ja aikuisille omaehtoisia opintoja, edistävät opiskelijoiden opiskeluvalmiuksia sekä kasvattavat heitä yksilöinä ja yhteiskunnan jäseninä.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Opetus- ja kulttuuriministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 29
00023 Valtioneuvosto

Meritullinkatu 10
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

09 135 9335
+358 9 135 9335

kirjaamo.okm@gov.fi

- 4 momentin mukaan kesäyliopistot ovat alueellisen koulutustarjonnan oppilaitoksia, joiden toiminnassa painottuvat avoin korkeakouluopetus sekä alueen muihin osaamis- ja sivistystarpeisiin vastaaminen ottaen huomioon myös korkeakoulutettu väestö.
- 5 momentin mukaan liikunnan koulutuskeskukset ovat kokopäiväistä opetusta antavia valtakunnallisia sisäoppilaitoksia tai alueellisia oppilaitoksia, joiden tehtävänä on järjestää liikuntaharrastusta, hyvinvointia ja terveyttä edistävää koulutusta koko väestölle sekä liikunnan järjestö- ja seuratoimintaa palvelevaa koulutusta ja valmennustoimintaa.
- 6 momentin mukaan opintokeskukset toimivat valtakunnallisina oppilaitoksina järjestämällä opintoja itse sekä yhdessä kansalais- ja kulttuurijärjestöjen kanssa elinikäisen oppimisen, hyvinvoinnin ja aktiivisen kansalaisuuden sekä demokratian ja kansalaisyhteiskunnan toiminnan edistämiseksi.

Lain oppivelvollisille suunnattua koulutusta koskevassa 7 a luvussa säädetään kansanopistojen oppivelvollisille suunnatun koulutuksen tavoitteista, opiskelijaksi ottamisesta, hakumenettelyistä ja päätöksestä opiskelijaksi ottamisesta, opiskeluoikeudesta sekä opiskelijan eronneeksi katsomisesta. Kyseisen luvun 25 a §:n mukaan tätä lukua sovelletaan opiskelijoihin, jotka koulutuksen aloittaessaan ovat oppivelvollisia. **Vapaan sivistystyön lainsäädännössä ei säädetä näistä asioista muiden kuin oppivelvollisten osalta.**

Lisäksi lain 24 §:n mukaan opiskelijoilta voidaan periä opetuksesta kohtuullisia maksuja lukuun ottamatta koulutusta, jonka maahanmuuttaja suorittaa aikana, jona hänellä on kotoutumisen edistämiseksi annetun lain 16 §:ssä tarkoitettu voimassa oleva kotoutumissuunnitelma, tai yhden vuoden aikana viimeisen kotoutumissuunnitelman voimassaolon päättymisen jälkeen sekä tämän lain 7 a luvussa tarkoitettua koulutusta eikä oppivelvollisuuslain 5 §:n 2 momentissa tarkoitettua koulutusta.

Koska vapaan sivistystyön lainsäädännössä ei ole omaa säännöstä opiskelijaksi ottamisesta (oppivelvollisia lukuun ottamatta), opetus- ja kulttuuriministeriö on selvittänyt asiaa taiteen perusopetusta koskevan lainsäädännön avulla.

Perustuslakivaliokunnan lausunto PeVL 9/2000 vp

Perustuslakivaliokunta on vuonna 2000 ottanut kantaa oppilaiden ottamiseen lausunnossaan PeVL 9/2000 vp hallituksen esityksestä laeiksi eräiden opetustointa koskevien lakien muuttamisesta (HE 10/2000 vp). Hallituksen esityksessä ehdotettiin lisättäväksi taiteen perusopetuksesta annettuun lakiin säännökset, joiden mukaan koulutuksen järjestäjän oppilaiden kotikuntien ja muiden koulutuksen järjestäjien kanssa tekemät sopimukset voidaan ottaa huomioon oppilaita otettaessa ja oppilasmaksuja määrättäessä. Perustuslakivaliokunta totesi tästä lausunnossaan seuraavasti:

Oppilaaksi ottaminen

Taiteen perusopetuksesta annetun lain 6 §:ään lisättäväksi ehdotetun uuden 2 momentin mukaan koulutuksen järjestäjä voi tehdä yhden tai useamman kunnan tai muun koulutuksen järjestäjän kanssa sopimuksen oppilaiden ottamisesta. Tällöin sopimuksessa tarkoitettuihin sekä kunnan järjestämässä koulutuksessa omasta kunnasta tuleville hakijoille voidaan antaa etusija sen estämättä, että pykälän 1 momentin mukaan hakijoihin on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita.

Ehdotus merkitsee koulutuspaikan hakijoiden asettamista eri asemaan heidän asuinpaikkansa perusteella, minkä vuoksi sitä on arvioitava perustuslain 6 §:n 2 momentissa säädetyn syrjintäkiellon ja perustuslain 16 §:n 2 momentissa tarkoitettua yhtäläisten koulutusmahdollisuuksien turvan kannalta.

Perustuslain 6 §:n 2 momentin mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan säännöksessä erikseen mainituilla erotteluperusteilla eikä henkilöön liittyvien muiden syiden perusteella. Tällaisena muuna syynä pidetään myös henkilön asuinpaikkaa. Perustuslaissa ei kuitenkaan ole kielletty kaikenlaista erontekoa ihmisten välillä. Erottelu voi perustua myös syrjintäsäännöksessä mainittuun ja siten lähtökohtaisesti kiellettyyn syyhyn. Olennaista on, voidaanko henkilöön liittyvään syyhyn perustuva erottelu perustella perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävällä tavalla (HE 309/1993 vp, s. 44/I).

Syrjintäkiellon merkitystä vahvistaa käsiteltävänä olevassa tapauksessa perustuslain 16 §:n 2 momentissa julkiselle vallalle säädetty velvollisuus turvata jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykijensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta. Yhtäläisillä mahdollisuuksilla säännöksen esitöissä viitataan mm. asuinpaikasta riippumattomiin mahdollisuuksiin saada opetusta.

Perustuslain 16 §:n 2 momentissa säädetty turvaamisvelvollisuus kohdistuu julkiseen valtaan ja siten myös kuntiin. Yksilön kannalta ei ole keskeistä, millaisen työn- ja kustannustenjaon mukaisesti perusoikeuksista johtuvat julkisen vallan tehtävät on valtion ja kuntien välillä käytännössä järjestetty. Kuntien osalta on kuitenkin otettava huomioon, että niiden hallinnon on perustuslain 121 §:ssä vahvistettu perustuvan kunnan asukkaiden itsehallintoon (HE 309/1993 vp, s. 64/II ja PeVM 25/1994 vp, s. 3/II).

Taiteen perusopetuksen järjestäminen on kunnan vapaaehtoinen tehtävä, jonka kunta voi itsehallintonsa nojalla ottaa hoidettavakseen. Näin menetellessään kunta pyrkii kuntalain 1 §:n 3 momentin mukaisesti edistämään omien asukkaidensa hyvinvointia. Samassa tarkoituksessa kunta toimii, kun se pyrkii rahoitusta ja oppilaspaikkoja koskevilla sopimuksilla varmistamaan asukkaidensa mahdollisuuden saada taiteen perusopetusta joltakin muulta koulutuksen järjestäjältä.

Valiokunnan mielestä ehdotetuille oppilaaksi ottamista koskeville säännöksille on perustuslain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu ja viime kädessä perustuslain 121 §:ssä vahvistettuun kunnalliseen itsehallintoon palautuva hyväksyttävä syy. Tällaista syytä ei kuitenkaan ole käsillä silloin, kun opetuksen järjestäjänä on taiteen perusopetuksesta annetun lain 2 §:n 3 momentissa tarkoitettu valtion oppilaitos. Jotta lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä, on sitä näiltä osin välttämätöntä tarkistaa siten, että valtion oppilaitos ei voi olla ehdotetussa säännöksessä tarkoitettun sopimuksen osapuoli.

Ehdotettu etusijasäännös tulee perustelujen (s. 4/II) mukaan sovellettavaksi vain silloin, kun hakijoita on enemmän kuin täytettäviä oppilaspaikkoja. Etusijajärjestelyjen ulkopuolella olevien henkilöiden mahdollisuus tulla oppilaaksi voi kuitenkin vakavasti vaikeutua, jos sopimuksia oppilaaksi ottamisesta tehdään suuresta osasta oppilaspaikkoja tai jos koulutuksen järjestäjänä olevan kunnan asukkaiden etusija muuntuu käytännössä pääsäännöksi esimerkiksi kunnan suuren asukasmäärän vuoksi.

Valiokunta katsoo, että koulutuksen järjestäjä ei voi tehdä oppilaaksi ottamista koskevaa sopimusta kaikista oppilaspaikoista eikä kunta voi koulutuksen järjestäjänä varata kaikkia oppilaspaikkoja omille asukkailleen. Perustuslain 16 §:n 2 momentissa julkiselle vallalle säädetty velvollisuus huomioon ottaen koulutuksen järjestäjän tulee pitää merkittävä osa oppilaspaikoista asuinpaikkaan perustuvien etusijajärjestelyjen ulkopuolella. Valiokunnan mielestä tästä on asianmukaista sisällyttää lakiin nimenomainen säännös.

Lausunnon seurauksena taiteen perusopetuksesta annettuun lain 6 §:än hyväksyttiin seuraava oppilaaksi ottamista koskeva muutos (633/1998, muut. 31.5.2000/518 uudesta 2 momentista), jonka lopullinen muotoilu on:

Muu koulutuksen järjestäjä kuin valtion oppilaitos voi tehdä yhden tai useamman kunnan tai muun koulutuksen järjestäjän kanssa sopimuksen oppilaiden ottamisesta. Oppilaaksiotossa edellytetyn tieto- ja taitotason taikka valmiudet täyttävälle, sopimuksessa tarkoitetuille tai kunnan järjestämässä koulutuksessa omasta kunnasta tuleville hakijoille voidaan 1 momentin estämättä antaa etusija oppilaaksiotossa. **Edellä tarkoitettuja hakijoita, joille annetaan etusija oppilaaksiotossa, saa olla kuitenkin enintään puolet kulloinkin otettavista oppilaista.**

Johtopäätökset

Perustuslain 6 §:n 2 momentin mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan säännöksessä erikseen mainituilla erotteluperusteilla eikä henkilöön liittyvien muiden syiden perusteella. Tällaisena muuna syynä pidetään myös henkilön asuinpaikkaa. Perustuslaissa ei kuitenkaan ole kielletty kaikenlaista erontekoa ihmisten välillä. Erottelu voi perustua myös syrjintäsäännöksessä mainittuun ja siten lähtökohtaisesti kiellettyyn syyhyn. Olennaista on, voidaanko henkilöön liittyvään syyhyn perustuva erottelu perustella perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävällä tavalla. Syrjintäkiellon merkitystä vahvistaa käsiteltävänä olevassa tapauksessa perustuslain 16 §:n 2 momentissa julkiselle vallalle säädetty velvollisuus turvata jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta. Yhtäläisillä mahdollisuuksilla säännöksen esitöissä viitataan mm. asuinpaikasta riippumattomiin mahdollisuuksiin saada opetusta.

Perustuslakivaliokunta on taiteen perusopetuksen kohdalla katsonut, että koulutuksen järjestäjä ei voi tehdä oppilaaksi ottamista koskevaa sopimusta kaikista oppilaspaikoista eikä kunta voi koulutuksen järjestäjänä varata kaikkia oppilaspaikkoja omille asukkailleen. Perustuslain 16 §:n 2

momentissa julkiselle vallalle säädetty velvollisuus huomioon ottaen koulutuksen järjestäjän tulee pitää merkittävä osa oppilaspaikoista asuinpaikkaan perustuvien etusijajärjestelyjen ulkopuolella.

Edellä todetun perusteella opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että tämän kirjeen alussa kuvatuissa esimerkkitapauksissa vapaan sivistystyön oppilaitoksilla ei ole ollut perusteita rajata kaikkia opiskelupaikkoja vain oman kunnan/kuntien asukkaille. **Jos opiskelijapaikkoihin liittyvää etusijajärjestelyä halutaan vapaan sivistystyön oppilaitoksessa käyttää, perustuslakivaliokunnan kannan mukaisesti merkittävä osa paikoista tulisi jäädä asuinpaikkaan perustuvien etusijajärjestelyjen ulkopuolelle.**

Opetus- ja kulttuuriministeriö korostaa perustuslain 16 §:n 2 momentissa julkiselle vallalle säädettyä velvollisuutta turvata jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta, kuten vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa säädettyä elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta tukevaa koulutusta asuinpaikkakunnastaan riippumatta.

Lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö kiinnittää huomiota tapaan, jolla esimerkkitapauksissa opiskelupaikan perumisesta on ilmoitettu opiskelijoille sen jälkeen, kun he ovat jo saaneet tiedon koulutukseen pääsystä. Hyvän hallinnon oikeusperiaatteista säädetään hallintolain (434/2003) 2 luvussa. Hallinnon oikeusperiaatteista säädetään lain 6 §:ssä, jonka mukaan viranomaisen on kohdeltava hallinnossa asioivia tasapuolisesti sekä käytettävä toimivaltaansa yksinomaan lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin. Viranomaisen toimien on oltava puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Niiden on suojattava oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja odotuksia. Tällainen tilanne on käsillä, kun opiskelija ilmoittautuu koulutukseen. Ministeriö katsoo, että **vapaan sivistystyön koulutuksen ilmoittautumis- ja perumisehdoissa tulisi kuvata, miten ja missä vaiheessa koulutukseen ilmoittautunut saa lopullisen tiedon opiskelupaikastaan**, jos sähköpostitse lähetetty vahvistusviesti heti koulutukseen ilmoittautumisen jälkeen ei ole riittävä tae opiskelupaikan saamisesta.

Lisätietoja antaa

Asiantuntija Petra Heikkinen, sähköpostiosoite on muotoa etunimi.sukunimi@gov.fi.

Kansliapäällikkö

Eeva-Riitta Pirhonen

Asiantuntija

Petra Heikkinen

Liitteet

Jakelu Vapaan sivistystyön oppilaitosten ylläpitäjät

Tiedoksi Opetus- ja kulttuuriministeriö/Kulttuuri- ja taidepolitiikan osasto
 Opetus- ja kulttuuriministeriö/Nuoriso- ja liikuntapolitiikan osasto
 Opetus- ja kulttuuriministeriö/Varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja vapaan sivistystyön osasto
 Opetushallitus/Lukiokoulutuksen, taiteen perusopetuksen ja vapaan sivistystyön yksikkö
 Bildningsalliansen rf
 Kansalaisopistojen liitto KoL - Medborgarinstitutens förbund MiF ry
 Opintokeskukset ry, Studieccentralerna rf
 Suomen Kansanopistoyhdistys - Finlands Folkhögskolförening ry
 Suomen Kesäyliopistot ry, Finlands Sommaruniversitet rf
 Urheiluopistot ry

Huvudmän för läroanstalter för fritt bildningsarbete

Antagning av studerande som bor på annan ort till fritt bildningsarbete

Bakgrund

Undervisnings- och kulturministeriet har fått kännedom om fall där läroanstalter för fritt bildningsarbete har begränsat möjligheten att delta i utbildningen på grundval av den anmälda personens bostadsort. I dessa fall har det dessutom hänt att studieplatsen i efterhand, det vill säga efter att den anmälda personen har fått bekräftelse på mottagen studieplats, har dragits in per e-post.

Enligt de uppgifter som ministeriet fått har motiveringen varit att invånarna i den kommun där läroanstalten finns har företräde, och att personen således inte ryms med i utbildningen. I ett annat fall har den anmälda personen per e-post fått veta att platsen har dragits in eftersom läroanstalten i år inte kan ta emot studerande som bor på annan ort. Inget sådant har nämnts i samband med anmälan till utbildningen.

Ministeriet har på begäran av en aktör inom verksamhetsfältet utrett saken och konstaterar följande om antagningen av studerande till fritt bildningsarbete.

Gällande lagstiftning

Enligt 1 § i lagen om fritt bildningsarbete (632/1998) syftar det fria bildningsarbetet till att utifrån principen om livslångt lärande anordna utbildning som stöder sammanhållningen och jämlikheten i samhället samt ett aktivt medborgarskap. Målet för undervisningen inom det fria bildningsarbetet är att främja individers mångsidiga utveckling, välmående och välfärd och att främja demokrati, pluralism, hållbar utveckling, kulturell mångfald och internationalism. Det fria bildningsarbetet kännetecknas av studier efter eget val, samhörighet och delaktighet.

I 2 § i samma lag föreskrivs det om verksamhet som lagen omfattar.

- Enligt 2 mom. är medborgarinstitut läroanstalter som grundar sig på lokala och regionala bildningsbehov. De erbjuder möjligheter till studier efter eget val och till utveckling av medborgarfärdigheter.
- Enligt 3 mom. är folkhögskolor internat för heltidsstudier, vilka tillhandahåller unga och vuxna personer möjligheter till frivilliga studier, förbättrar de studerandes studiefärdigheter och fostrar dem som individer och samhällsmedlemmar.
- Enligt 4 mom. är sommaruniversiteten läroanstalter inom det regionala utbildningsutbudet, vilka fokuserar på öppen högskoleundervisning och svarar på andra kompetens- och bildningsbehov så att även den högskoleutbildade befolkningens behov beaktas.
- Enligt 5 mom. är idrottsutbildningscenter internat på riksnivå eller regionala läroanstalter som anordnar undervisning på heltid. Deras uppgift är att ordna sådan undervisning för hela befolkningen som främjar motion, idrott, välmående, välfärd och hälsa samt undervisning och träningsverksamhet som tjänar idrottsorganisationernas och idrottsföreningarnas verksamhet.

- Enligt 6 mom. är studiecentraler läroanstalter på riksnivå. De ordnar studier självständigt eller i samarbete med frivillig- och kulturorganisationer i syfte att främja livslångt lärande, välmående och välfärd, ett aktivt medborgarskap och demokrati samt verksamhet i det civila samhället.

I lagens 7 a kap. som gäller utbildning som riktar sig till läropliktiga föreskrivs det om målen för utbildning vid folkhögskolor som riktar sig till läropliktiga, om antagning som studerande, om ansökningsförfaranden och beslut om antagning som studerande, om studierätt och om när en studerande anses ha avgått. Enligt 25 a § i det kapitlet tillämpas kapitlet på studerande som är läropliktiga när de inleder utbildningen. **Lagstiftningen om fritt bildningsarbete innehåller inga bestämmelser om dessa frågor i fråga om andra än läropliktiga.**

Enligt 24 § i lagen om fritt bildningsarbete kan skäliga avgifter för undervisningen tas ut av de studerande. Undantag utgörs av utbildning som en invandrare deltar i under tiden som han eller hon har en gällande integrationsplan enligt 16 § i lagen om främjande av integration eller under ett år från att den sista integrationsplanen har upphört, och av utbildning som avses i 7 a kap. i lagen om fritt bildningsarbete eller utbildning som avses i 5 § 2 mom. i läropliktslagen.

Eftersom lagstiftningen om fritt bildningsarbete inte innehåller någon bestämmelse om antagning som studerande i fråga om andra än läropliktiga, har undervisnings- och kulturministeriet utrett frågan utifrån lagstiftningen om grundläggande konstundervisning.

Grundlagsutskottets utlåtande GrUU 9/2000 rd

Grundlagsutskottet tog år 2000 ställning till elevantagning i sitt utlåtande GrUU 9/2000 rd om regeringens proposition med förslag till lagar om ändring av vissa lagar som gäller undervisningsväsendet (RP 10/2000 rd). I propositionen föreslogs att till lagen om grundläggande konstundervisning fogas bestämmelser enligt vilka avtal som utbildningsanordnaren ingått med elevernas hemkommuner och andra utbildningsanordnare kan beaktas vid antagningen av elever och vid fastställandet av elevavgifter. I sitt utlåtande konstaterade grundlagsutskottet följande:

Elevantagning

Det nya 2 mom. i 6 § lagen om grundläggande konstundervisning föreskriver att utbildningsanordnaren kan ingå avtal om elevantagningen med en eller flera kommuner eller någon annan utbildningsanordnare. Därför kan dels de som avses i avtalet, dels sökande från den egna kommunen till kommunal utbildning ges företräde utan hinder av att 1 mom. säger att likvärdiga antagningsgrunder skall tillämpas på alla sökande.

Förslaget innebär att sökande till utbildningsplatserna särbehandlas på grund av sin bostadsort. Därför måste förslaget bedömas utifrån diskrimineringsförbudet i 6 § 2 mom. grundlagen och garantierna för lika möjligheter för var och en till utbildning i 16 § 2 mom. grundlagen.

Enligt 6 § 2 mom. grundlagen får ingen utan godtagbart skäl särbehandlas med hänvisning till vissa särskilt uppräknade omständigheter eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person. I dessa andra orsaker ingår bostadsorten. Grundlagen förbjuder dock inte all särbehandling av människor. Särbehandling kan ha sin grund i de orsaker som nämns i diskrimineringsbestämmelsen och är därför i princip förbjudna. Den springande punkten är om särbehandling av orsaker som gäller någons person kan motiveras på ett godtagbart sätt med avseende på de grundläggande fri- och rättigheterna (RP 309/1993 rd, s. 48, första spalten).

I det aktuella fallet får diskrimineringsförbudet ännu större betydelse genom att 16 § 2 mom. grundlagen föreskriver att det allmänna skall säkerställa lika möjligheter för var och en att enligt sin förmåga och sina särskilda behov också få annan än grundläggande utbildning. I förarbetena till bestämmelsen hänvisas det beträffande lika möjligheter bland annat till möjligheter att få utbildning oavsett bostadsort.

Skyldigheten i 16 § 2 mom. att säkerställa lika möjligheter gäller det allmänna och därigenom också kommunerna. För den enskilde spelar det ingen större roll enligt vilken arbets- och kostnadsfördelning det allmänna s uppdrag i praktiken delas upp mellan stat och kommun till följd av de grundläggande fri- och rättigheterna. När det gäller kommunerna måste det dock beaktas att deras förvaltning enligt 121 § grundlagen grundar sig på självstyrelse för invånarna (RP 309/1993 rd, s. 68 andra spalten, och GrUB 25/1994 rd, s. 3, andra spalten).

Grundläggande konstundervisning är en frivillig uppgift för kommunerna som de kan åta sig med stöd av självstyrelsen. På så sätt eftersträvar kommunerna i överensstämmelse med 1 § 3 mom. kommunallagen att främja sina invånares välfärd. Samma mål eftersträvar en kommun när den med hjälp av ett avtal om finansiering och

elevplatser vill tillförsäkra sina invånare möjligheter att få grundundervisning i konst hos någon annan huvudman.

Utskottet anser att de föreslagna bestämmelserna om elevantagning kan betraktas som ett godtagbart skäl i enlighet med 6 § 2 mom. grundlagen och i sista hand går tillbaka till den kommunala självstyrelsen enligt 121 § grundlagen. Ett godtagbart skäl existerar däremot inte, när huvudmannen för undervisningen är en statlig läroanstalt som avses i 2 § 3 mom. lagen om grundläggande konstundervisning. För att lagförslaget skall kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning, måste det ändras så att en statlig läroanstalt inte kan vara part i ett avtal som avses i paragrafen.

Enligt motiveringen till propositionen (s. 5, andra spalten) skall bestämmelsen bara tillämpas när det finns fler sökande än det finns elevplatser. Men de som inte omfattas av förturen kan få stora svårigheter att bli antagna om avtalen om elevantagning gäller en stor del av elevplatserna eller om förturen för invånarna i den kommun som är huvudman för utbildningen blir regel till exempel på grund av kommunens stora invånarantal.

Enligt utskottets uppfattning får en huvudman för utbildningen inte ingå avtal om elevantagning för alla elevplatser. Dessutom anser utskottet att en kommun i egenskap av huvudman inte har rätt att reservera alla elevplatser för sina egna invånare. Med hänsyn till det allmännas skyldighet enligt 16 § 2 mom. grundlagen att säkerställa lika möjligheter för var och en måste huvudmannen ställa en betydande del av studieplatserna utanför förtursrätten enligt bostadsort. Det bör föreskrivas om detta på behörigt sätt i lagen, anser utskottet.

Till följd av utlåtandet godkändes följande ändring av 6 § om elevantagning i lagen om grundläggande konstundervisning (633/1998, ändr. 31.5.2000/518 om ett nytt 2 mom.), vars slutliga lydelse är:

En annan utbildningsanordnare än en statlig läroanstalt kan ingå avtal om elevantagningen med en eller flera kommuner eller någon annan utbildningsanordnare. Utan hinder av 1 mom. kan vid antagningen sådana sökande som avses i avtalet eller sådana sökande som kommer från den egna kommunen i fråga om utbildning som kommunen ordnar och som uppfyller de krav på kunskaper eller färdigheter som förutsätts vid antagningen ges företräde. **Dessa sökande, som ges företräde vid elevantagningen, får emellertid utgöra högst hälften av de elever som skall antas.**

Slutsatser

Enligt 6 § 2 mom. i grundlagen får ingen utan godtagbart skäl särbehandlas med hänvisning till vissa särskilt uppräknade omständigheter eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person. I dessa andra orsaker ingår bostadsorten. Grundlagen förbjuder dock inte all särbehandling av människor. Särbehandling kan ha sin grund i de orsaker som nämns i diskrimineringsbestämmelsen och är därför i princip förbjudna. Den springande punkten är om särbehandling av orsaker som gäller någons person kan motiveras på ett godtagbart sätt med avseende på de grundläggande fri- och rättigheterna. I det aktuella fallet får diskrimineringsförbudet ännu större betydelse genom att 16 § 2 mom. i grundlagen föreskriver att det allmänna ska säkerställa lika möjligheter för var och en att enligt sin förmåga och sina särskilda behov också få annan än grundläggande utbildning. I förarbetena till bestämmelsen hänvisas det beträffande lika möjligheter bland annat till möjligheter att få utbildning oavsett bostadsort.

I fråga om grundläggande konstundervisning har grundlagsutskottet ansett att en huvudman för utbildningen inte får ingå avtal om elevantagning för alla elevplatser, och att en kommun i egenskap av huvudman inte har rätt att reservera alla elevplatser för sina egna invånare. Med hänsyn till det allmännas skyldighet enligt 16 § 2 mom. i grundlagen att säkerställa lika möjligheter för var och en måste huvudmannen ställa en betydande del av studieplatserna utanför förtursrätten enligt bostadsort.

Med stöd av vad som konstateras ovan anser undervisnings- och kulturministeriet att det i de exempelfall som beskrivs i början av detta brev inte har funnits någon grund för läroanstalterna för fritt bildningsarbete att begränsa studieplatserna endast till invånare i den kommun där läroanstalten finns. **Om en läroanstalt för fritt bildningsarbete vill tillämpa förtursrätt vid antagning av studerande, måste en betydande del av studieplatserna i enlighet med grundlagsutskottets ståndpunkt ställas utanför förtursrätten enligt bostadsort.**

Undervisnings- och kulturministeriet betonar det allmännas skyldighet enligt 16 § 2 mom. i grundlagen att säkerställa lika möjligheter för var och en att enligt sin förmåga och sina särskilda behov få även annan än grundläggande utbildning, till exempel utbildning utifrån principen om

livslångt lärande som stöder sammanhållningen och jämlikheten i samhället samt ett aktivt medborgarskap i enlighet med lagen om fritt bildningsarbete, oberoende av bostadsort.

Dessutom fäster undervisnings- och kulturministeriet uppmärksamhet vid exempelfallens förfaringssätt att dra in en studieplats efter det att personen redan har meddelats att hen fått platsen. Bestämmelser om rättsprinciperna för god förvaltning finns i 2 kap. i förvaltningslagen (434/2003). Bestämmelser om rättsprinciperna inom förvaltningen finns i lagens 6 §, enligt vilken en myndighet ska bemöta dem som utträtt ärenden hos förvaltningen jämlikt och använda sina befogenheter enbart för syften som är godtagbara enligt lag. Myndigheternas åtgärder ska vara opartiska och stå i rätt proportion till sitt syfte. Åtgärderna ska skydda förväntningar som är berättigade enligt rättsordningen. En sådan situation föreligger när en studerande anmäler sig till utbildning. Ministeriet anser att **det i villkoren för anmälan till utbildning och indragning av studieplats inom fritt bildningsarbete bör anges hur och i vilket skede den som anmält sig till utbildningen får ett slutgiltigt besked om beviljad studieplats**, om det e-postmeddelande med bekräftelse som skickas genast efter anmälan inte är en tillräcklig garanti.

Mer information ges av

Petra Heikkinen, sakkunnig, e-postadress foramn.efternamn@gov.fi.

Kanslichef

Eeva-Riitta Pirhonen

Sakkunnig

Petra Heikkinen

Bilagor

Sändlista

Huvudmän för läroanstalter för fritt bildningsarbete

För kännedom

Undervisnings- och kulturministeriet/Avdelningen för småbarnspedagogik, grundläggande utbildning och fritt bildningsarbete
 Undervisnings- och kulturministeriet/Kultur- och konstpolitiska avdelningen
 Undervisnings- och kulturministeriet/Ungdoms- och idrottspolitiska avdelningen
 Utbildningsstyrelsen/Enheten för gymnasieutbildning, fritt bildningsarbete och grundläggande konstundervisning
 Bildningsalliansen rf
 Finlands Sommaruniversitet rf
 Medborgarinstitutens förbund Mif rf
 Studiecentralerna rf
 Suomen Kansanopistoyhdistys - Finlands Folkhögskolförening ry
 Urheiluopistot ry

VN/14209/2025-OKM-3

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: